

Kaupunginhallitus 16.10.2023 § 283

§ 283

Vuoden 2024 talousarvion sekä vuosien 2025–2026 taloussuunnitelman kehys (Kv-asia)

Valmistelijat / lisätiedot:
Jyrkkä Maria
Skyttä Samuli
etunimi.sukunimi@espoo.fi
Puhelinnumero 09 816 21

Päätösehdotus

Esittelijä
Kaupunginjohtaja Mäkelä Jukka

Kaupunginhallitus ehdottaa, että valtuusto hyväksyy liitteenä olevan tuloslaskelmakehyksen mukaiset vuoden 2024-2026 toimintatulot ja -menot sekä käyttötalouden kokonaismenot ja -tulot taloussuunnitelman valmistelun pohjaksi.

Käsittely

Puheenjohtaja Partasen kannattamana ehdotti, että päätökseen lisätään sana "ohjeellisena" seuraavasti: Kaupunginhallitus ehdottaa, että valtuusto hyväksyy liitteenä olevan tuloslaskelmakehyksen mukaiset vuoden 2024-2026 toimintatulot ja -menot sekä käyttötalouden kokonaismenot ja -tulot ohjeellisena taloussuunnitelman valmistelun pohjaksi.

Keskustelun päätyttyä puheenjohtaja tiedusteli, voidaanko puheenjohtajan ehdotus yksimielisesti hyväksyä. Koska ehdotusta ei vastustettu, puheenjohtaja totesi kaupunginhallituksen hyväksyneen sen.

Päätös

Kaupunginhallitus ehdottaa, että valtuusto hyväksyy liitteenä olevan tuloslaskelmakehyksen mukaiset vuoden 2024-2026 toimintatulot ja -menot sekä käyttötalouden kokonaismenot ja -tulot ohjeellisena taloussuunnitelman valmistelun pohjaksi.

Selostus

Talousarvion 2024 ja taloussuunnitelman 2025–2026 kehys perustuu Espoo -tarinaan ja sitä toteuttavan kesällä 2022 päivitettyyn Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman tavoitetasoihin, sote- ja pelastustoimen uudistusta koskevaan lainsäädäntöön, valtiovarainministeriön julkaisemiin siirtolaskelmiin sekä arvioon yleisestä taloudellisesta kehityksestä.

Lopulliset sote-siirtolaskelmat valmistuvat vasta marraskuussa, jonka takia kunnilla ei ole käytettävissä lopullisia valtionosuustietoja ensi vuodelle. Tämä ja suhdanteiden epävarmuus on vaikeuttanut oleellisesti kaupungin rahoitusohjelman kehityksen arviointia.

Hyvinvointialueuudistus johti merkittävään tulonsiirtoon Espoosta muualle Suomeen

Sote- ja pelastustoimen uudistuksen rahoitusmallissa menojen ja tulojen siirto on symmetrinen koko maan tasolla, mutta yksittäisten kuntien kohdalla on suuria eroja. Kuntien rahoituksen leikkaus määräytyy siten, että koko maan siirtyvien sote-palvelujen ja pelastustoimen nettokustannukset tulevat katetuksi kunnilta siirrettävillä tuloilla.

Yksittäisen kunnan osalta siirrettävien tulojen ja menojen suhteet vaihtelevat merkittävästi. Espoon osalta tuloja eli verorahoitusta leikataan yli 190 milj. euroa enemmän kuin mitä sote- ja pelastustoimen järjestämiskustannuksia kaupungilta poistui. Espoon verorahoituksen leikkaus on suurin tulonsiirto koko valtakunnan tasolla.

Valtio korvaa 60 prosenttia siirtyvien tulojen ja menojen erotuksesta valtionosuusjärjestelmään lisättävällä pysyvällä muutosrajoittimella. Muutosrajoittimen korvatussa vain osin verorahoituksen leikkauksen, Espoolta siirtyy merkittävä määrä verotuloja muualle Suomeen. Muutosrajoitin tulee staattiseksi osaksi uutta valtionosuusjärjestelmää, siihen ei tehdä indeksi- tai muitakaan korotuksia. Muutosrajoitin ei myöskään huomioi verorahoituksen kehitystä, joten käytännössä inflaatio syö ajan myötä korvauksen.

Verorahoituksen leikkauksen myötä Espoon tulorahoituksesta tulee uudistuksen jälkeen noin 33 prosenttia valtionosuuksista. Valtionosuudet kasvavat vain lisääntyvien tehtävien ja indeksikorotusten myötä, joten kaiken kaikkiaan tulorahoituksen vuosittainen euromääräinen kasvu hidastuu verrattuna aiempaan, asukkaiden työllisyyden ja tulotason kasvun mukaan kasvavaan verorahoitukseen.

Yleistä talouskehitystä leimaa edelleen epävarmuus ja talouden toipuminen viivästyy

Maailmantalouden toipuminen pandemian ja Venäjän hyökkäyssodan seurauksista on jatkunut hitaana ja epäyhtenäisenä. Maailmantalouden kasvun odotetaan myös jatkuvan hitaampana kuin viime vuosikymmeninä on totuttu. Nopeana jatkunut inflaatio on globaali ilmiö, ja sen taltuttamiseksi kiristetty rahapolitiikka rajoittaa kysyntää maailmanlaajuisesti.

Suomen Pankin syyskuun 2023 väliennusteen mukaan Suomen talous on vuonna 2023 taantumassa ja BKT supistuu 0,2 prosenttia. Kuluttajahintojen nousuvauhti Suomessa on vuoden 2023 aikana hidastunut selvästi vuoden 2022 euroajan ennätyksestä yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä (YKHI) mitattuna. Öljyn ja muiden raaka-aineiden hinnat ovat laskeneet, ja hintojen lasku on välittynyt energian kuluttajahintoihin. Vuoden 2023 aikana inflaatio on kuitenkin keskimäärin vielä korkeahko (YKHI: 4,3 prosenttia). 20–64-vuotiaiden työllisyysaste on vuonna 2023 77,9 prosenttia.

Vuonna 2024 taantumasta toipuminen alkaa jähmeästi BKT:n kasvaessa 0,2 prosenttia. Inflaatio hidastuu merkittävästi, mihin vaikuttaa eniten energiahintojen lasku. Palveluiden hintojen nousu kuitenkin jatkuu nopeana mm. vuokrien nousun vuoksi ja vaikuttaa pohjainflaatioon, joka on selvästi YKHI-inflaatiota nopeampaa noin 2,5 prosentin vauhdissa. Työllisyysaste heikkenee vuodesta 2023 77,7 prosenttiin.

Vuonna 2025 talouskasvu vauhdittuu, mutta vain 1,4 prosenttiin. Heikko talouskasvu hidastaa inflaatiota, ja pohjainflaatio laskee 2 prosentin tasolle.

Taloukasvun hitaasti elpymässä työllisyysaste kohenee vuoden 2022 tasolle 78 prosenttiin.

Lähteet: Suomen Pankin Suomen talouden väliennuste syyskuu 2023, Suomen Pankin pääkirjoitus 3. 10.2023.

	2021	2022	2023	2024	2025
BKT, vuosikasvu %	3,2	1,6	-0,2	0,2	1,4
Työllisyysaste (20–64-vuotiaat), %	76,4	78,1	77,9	77,7	78,0
Inflaatio (%)	2,1	7,2	4,3	1,0	1,6

Lähde: Suomen Pankki, Suomen talouden väliennuste, syyskuu 2023

Kaupungin talouden kehitys 2023

Talouden kasvuodotukset ovat ennusteet ovat heikentyneet keväästä lähtien ja kesän aikana Suomen taloudessa tapahtui käänne olennaisesti heikompaan. Muutos näkyy erityisesti rakennusalaalla ja teollisuudessa, mutta yritykset ovat laajemminkin viestineet tulosnäkömysten heikentymisestä. Tästä syystä yritykset ovat alentaneet maksettujen ennakkoveroja, mikä näkyy pienentyneinä yhteisöverotilityksinä. Valtiovarainministeriö onkin alentanut valtakunnallista yhteisöveroenustettaan noin 100 milj. euroa kuluvalle ja seuraavalle vuodelle.

Suhdannevaihtelut ovat pienentäneet tulevia verotulokertymäarvioita, mutta kuluvan vuoden kertymää nostaa aiempien verovuosien verotilitykset, jotka tilitetään korkeammalla tuloveroprosentilla. Vanhojen vuosien tilitysten lisäksi verotuloihin on vaikuttanut myös palkkasumman ja työeläkkeiden kehitys. Ensi vuonna vanhojen vuosien positiivinen vaikutus poistuu, jonka takia ensi vuoden verotulot ovat olennaisesti kuluvaan vuoteen pienemmät.

Ulkoisten tuottojen ennusteissa on suurta vaihtelua, mikä johtuu yleisestä talouden epävarmuudesta. Keskeisimpänä eränä maanmyyntituotot, jotka ovat jäämässä talousarviosta noin 15 milj. euroa.

Ulkoisten toimintakulujen arvioidaan ylittyvän 29,7 milj. eurolla, mitä osaltaan nostattavat projekti- ja hankerahoituskulut, joihin vastaavasti saadaan myös avustustuloja. Tästä syystä on keskeistä tarkastella menojen ja tulojen kokonaisuutta toimintakatteen kautta. Elokuun lopun tilanteessa toimintakatteen alijäämän ennustetaan toteutuvan 21,8 milj. euroa muutettua talousarviota heikompana. Toimintakatteen ennustetaan toteutuvan talousarviota heikompana erityisesti kasvun ja oppimisen toimialalla. Kasvun ja oppimisen ollessa kaupungin isoin toimiala, on sen ylityspaine keskeisin tekijä myös koko kaupungin ylitysennusteissa.

Verokehityksestä ja rahoitustuotoista johtuen kaupungin vuosikatteen arvioidaan toteutuvan 371 milj. euron tasolla ja tulosennuste on noin 175 milj. euron tasolla.

Investointien kokonaismääräksi arvioidaan 334 milj. euroa. Nettoinvestointien arvio on noin 329 milj. euroa, jotka voidaan rahoittaa tulorahoituksella. Talousarviolainoja ei tarvitse nostaa vuoden 2023 aikana.

Vuoden 2024 talousarvion sekä vuosien 2025–2026 taloussuunnitelman kehys

Kehyksen tulopohjan kehitysarviot perustuvat valtiovarainministeriön kesän 2023 talouskatsauksen mukaiseen arvioon talouden kehityksestä 2023–2025, kuntaliiton veroennustekehikkoon sekä uusimpiin tilitys- ja kertymätietoihin. Valtionosuudet ovat viimeisimpien valtiolta saatujen tietojen mukaisia. Valtionosuustietoja päivitetään vielä lokakuun alkupuolella julkisen talouden suunnitelman ja kuntatalousohjelman päivitysten yhteydessä. Muutokset huomioidaan kaupunginjohtajan talousarvioesityksessä.

Verotuloennusteet sisältävät paljon epävarmuutta erityisesti heikkenevän ja epävarman talouden toimintaympäristön vuoksi. Kunnallisveron kertymään 2023 vaikuttaa vielä korkeammalla prosentilla tulevat tilitykset aikaisemmilta verovuosilta. Vuonna 2024 näiden vaikutus poistuu ja kunnallisvero laskee arviolta 11,1 prosenttia. Kunnallisveroa arvioidaan kertyvän 529 milj. euroa vuonna 2024, 549 milj. euroa 2025 ja 572 milj. euroa 2026. Yhteisöveroa kertyy arviolta 132 milj. euroa vuonna 2024, 140 milj. euroa vuonna 2025 ja 148 milj. euroa vuonna 2026. Kiinteistöverotuksessa maapohjan kiinteistöveron alarajaan on tulossa muutos, joka toteutuessaan nostaa kiinteistöveron tuottoa 17,8 milj. euroa vuonna 2024. Kiinteistöveroa arvioidaan kertyvän 169 milj. euroa 2024.

Sote- pelastustoimen rahoitusmallin mukainen uusi peruspalvelujen valtionosuus määräytyy pääasiassa alle 15-vuotiaiden ikäluokkien mukaan, muina tekijöinä muun muassa kaksi- ja vieraskielisyys, työttömyys, koulutusaste sekä asukasmäärän kasvu. Peruspalvelujen valtionosuutta saadaan vuonna 2024 noin 367 milj. euroa ja veroperustemuutosten korvausta 31,2 milj. euroa. Osaksi peruspalvelujen valtionosuuskokonaisuutta lisättiin sote-uudistuksessa poikkileikkaushetken siirtyvien tulojen ja menojen erotusta korvaava muutosrajoitin, joka Espoon osalta on noin 116 milj. euroa vuonna 2024 sekä kunnan talouden tasapainon muutosta korvaava siirtymätasaus 45 milj. euroa vuonna 2024. Kokonaisuudessaan Espoolle maksetaan valtionosuutta 399 milj. euroa vuonna 2024. Vuoden 2024 valtionosuuksiin voi tulla vielä muutoksia sote-siirtolaskelmien jälkitarkastuksen myötä. Tiedot päivitetään kaupunginjohtajan talousarvioesitykseen.

Vuoden 2024 verorahoituksen (verot ja valtionosuudet) arvioidaan kokonaisuudessa alenevan 1,9 prosenttia vuoden 2023 ennusteeseen nähden

Talousarvion kehys toteuttaa Espoo -tarinaa ja Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuus ja sopeutusohjelmaa

Vuosien 2024–2026 käyttötalouden meno- ja tulokehysten valmistelun pohjatietona on vuoden 2023 talousarvio ja alkuvuoden kehityksen pohjalta laadittu ennuste vuoden 2023 talouden toteutumisesta.

Käyttötalouden kehysvalmistelu on tehty yhteistyössä toimialojen johdon kanssa. Valmistelussa on huomioitu palveluittain väestö- tai palvelutarveennusteet, kuntien kustannuskehitystä kuvaavaan peruspalvelujen hintaindeksin muutos, palkkaratkaisut sekä toimialojen erityiskysymykset muun muassa lainsäädännön muutokset, joukkoliikenteen kuntaosuus ja käyttöönotettavat uudet toimitilat.

Kuntaliiton laskelman mukaan kunta-alan sopimuskorotuksen nostavat kustannuksia 2,99 prosenttia vuonna 2024. Toimialojen vuoden 2024 henkilöstökustannusten määrärahoihin on varattu peruspalvelujen hintaindeksin mukainen 3 prosentin korotus.

Joukkoliikenteen kuntaosuutta kasvattaa vuonna 2024 muun muassa kasvavat infrakustannukset johtuen Raide-Jokerin käyttöönotosta. Lipputulosten kasvun ennustetaan laskevan kuntaosuutta vuodesta 2025 alkaen.

Korkokustannusten arvioidaan nousevan maltillisesti korkean suojaustason takia. Kaikki uudet lainat joudutaan kuitenkin ottamaan korkeampaan korkotasoon.

Rahastoja on arvioitu käytettävän suunnitelmakaudella 15 milj. euroa/vuosi, mikä vastaa niiden pitkän aikavälin keskimääräistä tuottoa.

Vuoden 2024 vuosikate on 281 milj. euroa ja tulos noin 80 milj. euroa. Tulokseen vaikuttaa olennaisesti kiinteistöveron maapohjan alarajaan suunniteltu korotus, joka parantaa tulosta noin 17,8 milj. euroa.

Vuonna 2024 pitkäaikaisia lainojen lisäys on 65 milj. euroa ja lainoja lyhennetään 48,6 milj. eurolla. Kaupungin lainamäärä vuoden 2024 lopussa on 853 milj. euroa, 2670 euroa/asukas.

Kehyslaskelmat

Kehyslaskelmat ovat liitteenä. Lisäksi investointien osalta valmistelun lähtökohtana on valtuuston viime joulukuussa taloussuunnitelman yhteydessä hyväksymä investointiohjelma, jossa kokonaisuus on pyritty sovittamaan Taloudellisesti kestävä Espoo - tuottavuus ja sopeutusohjelman tasoon. Kehys ja tuleva kaupunginjohtajan talousarvioesitys tulee sisältämään merkittävää epävarmuutta muun muassa talouden suhdannevaihtelujen, korkotason sekä keskeneräisten valtionosuuslaskelmien takia.

Päätöshistoria

Kaupunginhallitus 09.10.2023 § 267

Päätösehdotus

Esittelijä
Kaupunginjohtaja Mäkelä Jukka

Kaupunginhallitus ehdottaa, että valtuusto hyväksyy liitteenä olevan tuloslaskelmakehityksen mukaiset vuoden 2024-2026 toimintatulot ja -menot sekä käyttötalouden kokonaismenot ja -tulot taloussuunnitelman valmistelun pohjaksi.

Käsittely

Puheenjohtaja Partasen kannattamana ehdotti, että asia jätetään viikoksi pöydälle kaupunginhallituksen ylimääräiseen kokoukseen klo 13, joka pidetään Teamsin välityksin.

Päätös

Kaupunginhallitus:
Asia jätettiin yksimielisesti viikoksi pöydälle kaupunginhallituksen ylimääräiseen kokoukseen klo 13, joka pidetään Teamsin välityksin.

Päätöshistoria

Liitteet

Oheismateriaali

Tiedoksi